

Kodeks „Deca i mediji“

Uvod

Poštovanje naših i svetskih konvencija

Sva javna glasila, bez obzira na vrstu i tehnologiju, poreklo vlasništva i tip registracije, na obim i usmerenje sadržaja, rasprostranjenost i ucestalost pojavljivanja (u daljem tekstu: mediji), obavezuju se da ce:

1.

Poštovati Konvenciju o pravima deteta (usvojenu na 44. redovnom zasedanju Generalne skupštine UN, 20. novembra 1989. godine) odnosno Zakon o ratifikaciji Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima deteta (koji je usvojila Skupština SFRJ na sednici Saveznog veca od 13. decembra 1990. godine i sednici Veca republika i pokrajina od 18. decembra 1990. godine);

2.

Prihvatiti princip Svetskog samita za decu (septembra 1990) prvo se odazvati na potrebe dece, odnosno nacelo da osnovnim potrebama dece treba dati visok prioritet, kao i tada usvojenu Deklaraciju o opstanku, zaštiti i razvoju dece;

3.

Poštovati ostale dokumente svetske organizacije koji se posredno ili neposredno odnose na prava deteta, a medu njima i Deklaraciju o zaštiti žena i dece u vanrednim okolnostima i oružanim sukobima, koju je donela Generalna skupština UN decembra 1974. godine);

4.

Delovati u skladu sa Kodeksom o zaštiti dece od politickih zloupotreba, koji su 15. novembra 1990. i 4. aprila 1991. godine potpisale 41 stranka Republike Srbije, tako što ce:

- a. pozivati na pridržavanje ovog Kodeksa,
- b. osuđivati delovanje suprotno nacelima ovog Kodeksa, i
- v. izbegavati da daju prostor u mediju ovom prilogu koji govori o aktivnostima stranke suprotnim ovom Kodeksu;

5.

Poštovati Kodeks Deca i mediji.

Ocenjujuci da redakcijama medija u svakodnevnom radu nisu uvek dostupni ovi dokumenti, u ovom Kodeksu citiracemo, na odgovarajucim mestima, za medije

najvažnija odredjenja iz Konvencije o pravima deteta i druge kodekse medija iz nekoliko zemalja, smatrajuci ih sastavnim delom našeg Kodeksa.

... Podsecajuci da su Ujedinjene nacije u Opštoj deklaraciji o pravima coveka proklamovale da detinjstvu pripadaju posebna briga i pomoc;

... Smatrajuci da dete treba da bude u potpunosti pripremljeno da živi samostalno u društvu i da bude vaspitano u duhu ideala proklamovanih u Povelji Ujedinjenih nacija, a posebno u duhu mira, dostojanstva, tolerancije, slobode, ravnopravnosti i solidarnosti;

... Uzimajuci u obzir znacaj tradicija i kulturnih vrednosti svakog naroda za zaštitu i skladan razvoj deteta...

(Preambula Konvencije);

... Države članice ove konvencije poštuju i obezbeđuju prava sadžana u Konvenciji svakom dettu pod njihovom jurisdikcijom bez ikakve diskriminacije i bez obzira na rasu, boju kože, pol, jezik, veroispovest, politicko ili drugo ubedenje, nacionalno, etnicko ili socijalno poreklo, imovno stanje, onesposobljenost, rodenje ili drugi status deteta ili njegovog roditelja ili zakonitog staratelja (cl. 2 Konvencije);

... Države članice obavezuju se da o principima i odredbama Konvencije što šire i na odgovarajuci aktivan nacin upoznaju kako odrasla lica tako i decu... (cl. 42 Konvencije).

Mediji se obavezuju da ce dati pun publicitet obavezama koje proisticu iz Konvencije, podsecajuci nadležne i ostale na potrebe i prava detta i mogucnosti svekolikog delovanja u tom smislu. Oni ce na pogodan nacin obradivati praksu drugih zemalja na osnovu izveštaja specijalizovanih agencija UN, kao što je Unicef, ili drugih tela Ujedinjenih ancija kao i Komiteta za prava deteta, razmenjujuci izvesne priloge i programe sa drugim javnim glasilima u svetu.

U skladu sa clanom 41 Konvencije, koji glasi: Nijedna odredba ove konvencije nece uticati na bilo koje druge odredbe koje više doprinose ostvarivanju prava deteta, mediji ce razvijati svoje kodekse i starati se o njihovoj kao i o primeni Konvencije o pravima deteta.

Prava deteta i njihova medijska zaštita

Deca i mladi

Clan 1

Ukoliko se drugacije ne naglasi, rec deca u ovom Kodeksu oznacava one mlade koji su na predškolskom i osnovnoškolskom uzrastu. Mediji se obavezuju da ce voditi racuna o specificnim razvojnim potrebama deteta s obzirom na sve karakteristike sadržaja koji su njemu namenjeni.

Ravnopravan medijski tretman sve dece

Clan 2

Ne prihvata se praksa zastupanja interesa samo „naše dece“ (u užem i širem smislu), zadovoljavanja samo njihovih potreba, njihovog zbrinjavanja i tretmana eventualne tragike njihovog položaja a pozdravlja ravnopravan medijski tretman sve dece.

Mediji ce negovati stav nediskriminacije u svakom pogledu, uvažavajući prirodne razlike nastale iz pripadnosti razlicitim kulturnim, etnickim, konfesionalnim i drugim skupinama, omogucavajući deci iz svih ovih grupa da na mediju nalaze njima bliske sadržaje saopštene jezikom koji razumeju.

Upoznavanje sa pravima deteta

Clan 3

...Državne članice poštuju odgovornosti, prava i dužnosti roditelja ili, ako je takav slučaj, članova šire porodice ili zajednice, kako je predviđeno lokalnim obicajima, zakonskih staratelja ili drugih lica zakonski odgovornih za dete, da na način koji je u skladu s razvojem sposobnosti deteta obezbede, upute i usmeravaju dete u ostvarivanju njegovih prava koja su priznata u ovoj konvenciji... (cl. 5 Konvencije).

Mediji treba ne samo da štite prava deteta nego i da doprinesu obrazovanju odraslih i dece u smislu spoznaje i korišćenja tih prava.

Mediji ce se kriticki odnositi prema nepoštovanju prava deteta bez obzira sa koje strane ono dolazilo.

Slobodno izražavanje deteta

Clan 4

... Države članice obezbeduju detetu koje je sposobno da formira svoje sopstveno mišljenje, pravo slobodnog izražavanja tog mišljenja o svim pitanjima koja se ticu deteta, s tim što se mišljenju deteta posvecuje dužna pažnja u skladu sa godinama života i zrelošću deteta... (cl. 12 Konvencije).

Mediji podsticu i otvoreni su za učešće dece na njihovim stranicama i u programima, i njihovo slobodno izražavanje a ne samo za njihovu edukaciju, informisanje i zabavu.

... Dete ima pravo na slobodu izražavanja koja obuhvata i slobodu da traži, prima i daje informacije i ideje svih vrsta, bez obzira na granice, bilo usmeno ili pismeno ili preko štampe, umetnosti ili nekog drugog medija po izboru deteta... (cl. 13. Konvencije).

Mediji ce nastojati da obezbede realizaciju prava deteta na slobodu izražavanja uz prirodna medijska ograničenja s obzirom na poštovanje prava i ugleda drugih i zaštitu sigurnosti, zdravlja i morala.

Dete se neće izlagati mogućim opasnostima pred kojima se može naći u situacijama kada njegov iskaz može biti zloupotrebljen sa bilo koje strane, posebno tokom rata.

... Države članice poštuju pravo deteta na slobodu mišljenja, savesti i veroispovesti... (cl. 14. Konvencije);

... Države članice priznaju značajnu ulogu sredstava javnog informisanja i omogućavaju pristup deteta informacijama i materijalima iz različitih nacionalnih i međunarodnih izvora, posebno onih čiji je cilj unapređenje njegovog socijalnog, duhovnog i moralnog dobra i fizičkog i mentalnog zdravlja. U tom cilju države članice:

a. podstiču sredstva javnog informisanja da šire informacije i materijale od socijalnog i kulturnog interesa za dete i u skladu sa članom 29;

b. podstiču međunarodnu saradnju u proizvodnji, razmeni i širenju takvih informacija i materijala iz različitih kulturnih, nacionalnih i međunarodnih izvora;

v. podstiču objavljivanje i širenje dječjih knjiga;

g. podstiču sredstva javnog informisanja da posvete posebnu pažnju lingvističkim potrebama deteta koje pripada manjinskoj grupi ili koje je autohtonog porekla;

d. podstiču razvoj odgovarajućih smernica za zaštitu deteta od informacija i materijala koji štete njegovom dobru, imajući u vidu odredbe članova 13 i 18... (cl. 17 Konvencije).

Mediji se obavezuju da će poštovati prava deteta u duhu ovih odredbi Konvencije, u svim aspektima svog delovanja a ne samo u rubrikama i programima koji su namenjeni deci; da će označavati na odgovarajući način sadržaje koji nisu primereni deci raspoređujući ih što je više moguće van domašaja dječje pažnje.

Zaštita deteta od svih oblika eksploatacije

Član 5

... Države članice priznaju pravo deteta na zaštitu od ekonomske eksploatacije i rada na poslu koji može biti opasan ili ometati obrazovanje deteta ili štetiti zdravlju deteta, odnosno njegovom fizičkom, mentalnom duhovnom, moralnom ili socijalnom razvoju... (cl. 32 Konvencije).

Mediji će, u duhu ove Konvencije, samoinicijativno i zajedno sa odgovarajućim institucijama države i društva, istraživati, komentarisati i boriti se protiv iskorišćavanja i ponižavanja dece, imajući u vidu ne samo buduće nego i vreme sadašnje, ekonomsku i moralnu krizu u kojoj su deca prisiljena da prođu, krađu, trguju, u kojoj su izložena izazivanju sažaljenja i samilosti građana, fizički i seksualno iskorišćavana, zloupotrebljavana u propagandne pa i političke svrhe.

... Države članice štite dete od svih drugih oblika eksploatacije štetne za dete... (cl. 36 Konvencije).

To će ciniti i mediji.

Pomoc deci ugroženoj oružanim sukobima

Clan 6

... Države članice obavezuju se da poštuju i obezbede poštovanje pravila međunarodnog humanitarnog prava koja se primenjuju na njih u oružanim sukobima, a koja se odnose na dete... (cl. 38, stav 1 Konvencije);

... U skladu sa obavezama na osnovu međunarodnog humanitarnog prava da štite civilno stanovništvo u oružanim sukobima, države članice preduzimaju sve praktično izvodljive mere kako bi obezbedile zaštitu i brigu o deci pogodenoj oružanim sukobom... (cl. 38, stav 4 Konvencije).

Mediji će izbegavati da prikazuju napacenu, poniženu i decu bez roditelja i svojih domova u cilju specijalnog i psihološkog rata sa protivnikom u sukobu, u cilju propagiranja svojih akcija, izbegavace da traže iskaze od deteta-žrtve i da insistiraju na njegovoj nesreci, da prikazuju zlostavljanja i mucenja dee i njihov bol kao medijsku senzaciju... ali će pozivati na humanitarnu pomoc svoj ugroženoj deci afirmišuci ustanove i pojedince koji se odazovu.

Mediji će tekstovima, programima i akcijama pomoci svoj deci u pronalaženju svog pravog ili novog doma, roditelja, rodaka, staratelja i prijatelja.

Programiranje i odgovornost medija

Odredenja iz Konvencije o pravima deteta i drugih domacih i međjunarodnih dokumenata važe, u nacelu, za sve medije ali se time ne iscrpljuje oblast delovanja koju treba obuhvatiti Kodeksom. Svaki medij će na odgovarajuci nacin interpretirati ovu materiju a za radio i televiziju navodi se veci broj konkretnih pravila, s obzirom na velicinu i slojevitost njihovog uticaja, posebno kada su u pitanju deca.

Radio i televizija

Programske odgovornosti

Clan 7.

Gotovo opšta prisutnost televizije u svim domovima i njena velika gledanost podrazumevaju okupljanje veoma raznovrsnog auditorija po uzrastu, obrazovanju, zanimanju, polu, mestu življenja, iskustvu, jeziku, veroispovesti, pogledu na svet itd. Televizija, stoga, mora svoj program usmeravati na zadovoljavanje svih njihovih potreba, a posebno potreba dece i adolescenata. Njena odgovornost je u tome velika

a ona je mora preneti na sve one koji učestvuju u programu ili rade na njegovoj pripremi.

Redakcija je, prema tome, odgovorna za sve ono što emituje bez obzira na poreklo priloga, za sve ono što je i ovim Kodeksom obuhvaćeno.

Kako odgovornost prema deci imaju i odrasli, naročito roditelji i vaspitaci, mediji ne treba i ne mogu de deluju sami odnosno oni moraju da podsticu odrasle da pomognu deci da shvate "medijsku realnost" koja tako neumitno prodire u decju sobu.

Porodicni i decji auditorijum

Clan 8

Za razliku od štampe, a donekle i radija, televizija je (i) porodicni medij i zato mora da uzme u obzir dete u njegovoj prvoj socijalnoj sredini i sacuva dignitet porodice ne provodirajući nepotrebno njenu restriktivnu ulogu. Drugim recima, ona mora pažljivo da programira svoje sadržaje da ne bi izazivala konflikte nudeći deci ono što naša porodica ne može prihvatiti kao nešto što odgovara deci - bilo po osnovnoj poruci, bilo po nacelu i vremenu plasmana.

Radio i televizijske stanice ce decjim programima obezbediti najpogodnije ustaljene termine, po pravilu izvan tzv. udarnih radijskih i TV termina, a deci olakšati snalaženje u programu, shodno njihovom prirodnom dnevnom, sedmicnom i sezonskom ritmu života, rasporedu aktivnosti i pracenja programa.

Televizija se obavezuje da na poseban nacin obeleži ono što nije za porodicni i decji auditorij, da to prenese i u najavi programa (na radiju, televiziji ili u ptampi) ali tako da to ne deluje propagandno.

Odgovornost prema deci

Clan 9

... Redakcije snose posebnu odgovornost prema deci. Programi koji se prave prvenstveno za decu, treba da vode racuna o obimu interesovanja i o potrebama dece, pocev od poucnih i kulturnih do veoma raznovrsnih zabavnih materijala. U svom totalitetu programi treba da doprinose zdravom, uravnoteženom razvoju dece, da im pomažu da steknu predstavu o svetu i da se prilagode društvu u kome žive;

... U toku razvoja deteta mnogobrojni društveni faktori i snage, ukljucujuci televiziju, deluju na sposobnost deteta da ude u svet odraslih;

... Školovanje i iskustvo deteta u godinama njegovog formiranja treba da sadrži skup pozitivnih vrednosti koje ce omoguciti detetu da postane odgovorna odrasla osoba sposobna da se nosi sa izazovima u periodu zrelosti;

... Decu treba izlatgati, u odgovaracuje vreme, normalnim životnim situacijama, koliko je potrebno da im se pomogne da odrastu;

... Pošto je deci dozvoljeno da prate programe prvenstveno namenjene odraslima, redakcije to treba da imaju u vidu kod prikazivanja materijala u emisijama kada deca sacinjavaju znatan segment gledališta;

... Opisivanje sukoba u programima namenjenim deci treba obradivati pažljivo;

... Ovi standardi izneti u ovom delu odnose se kako na programski tako i na reklamni materijal napravljen sa namerom da ga gledaju deca... (Televizijski kodeks u SAD, 1976).

Mediji shvataju svoju odgovornost prema deci s obzirom na to da se ona ne mogu zaštititi sama niti bitnije uticati na izgled prikazanog isecka iz života koji im pružaju mediji, na ono što mašta medijskih stvaralaca uobicuje u sliku sveta niti na mnoge od onih aktivnosti koje su bitne za njihovu socijalizaciju i sazrevanje.

Pravila za porodicno gledanje

Clan 10.

... Materijal nepogodan za decu ne sme biti emitovan u vreme kada program prati najveći broj dece;

... Televizija je svesna da nema termina u toku veceri kada izvestan, čak i veliki broj dece ne prati program; takode svaki pokušaj da se obezbedi širok izbo programa namenjenog odraslima, koji ukljucuje ozbiljne teme, podrazumeva emitovanje materijala koji može biti nepodesan za decu. Stoga se ne prihvata potpuno iskljucivanje materijala namenjenog odraslima zato što je uvek moguće da je izvestan broj dece pred televizorom. Neophodan kompromis nacinjen je u Pravilima za porodicno gledanje vecernjih termina gde se podrazumeva da tokom veceri opada broj dece u gledalištu. Tu se propisuje raspored programa u satnici od rane veceri do kraja emitovanja; u ranim vecernjim satima emituje se pogodniji programi, a kasnije manje pogodni...

... Unutar ovog rasporeda TV stanice su dužne da obezbede da se pre 21.00 na programu ne emituje ništa što je nepogodno za decu...

... Između 21.00 i 05.30 casova mogu se emitovati programi sve manje i manje pogodni za decu, te tako odredeni program može biti neprihvatljiv za emitovanje u 21.00, ali sasvim prihvatljiv u 22.30. Ipak, pretpostavlja se da između 21.00 i 05.30 roditelji takode vode racuna o tome šta njihova deca gledaju na televiziji. Nasilje nije jedini razlog koji program cini nepodesnim za porodicno gledanje. Drugi razlozi mogu biti nepristojan recnik, profanosti, grube aluzije, eksplicitno seksualno ponašanje, kao i veoma uznemirujuće scene... (Programski kodeks Nezavisne televizijske komisije - NTK. Velika Britanija, 1991.).

Posebnu pažnju televizija ce obratiti na sadržaj prepodnevnog ili popodnevnog repriznog programa, iz prethodne ili neke druge veceri, ukoliko je on na bilo koji nacin nepodesan za decu ili porodicno gledanje. To se posebno odnosi na filmove, serije i eventualne ratne reportaže, hronike i analize.

Scene nasilja

Clan 11

... Zahteva se poštovanje oznaka na programima datih na osnovu prikazivanja nasilja, ili ukljućivanja zvukova koji sugerišu nasilje narocito kada se može očekivati da ce veliki broj dece i mladih osoba pratiti o9dredjeni program...

... Pojedine scene nasilja potencijalno su toliko uznemirujuće da mogu biti psihicki štetne za gledaoce, narocito za mlade i emocionalno nestabilne;

... Nasilje prikazano na televiziji može biti oponašano u stvarnom životu;

... Redovno i ponavljano prikazivanje nasilja može navesti gledaoce na zakljucak kako je nasilje u jednom ili drugom obliku odobreno. Kada jednom ovako prihvate i odobre nasilje ljudi ce, pretpostavlja se, postati nezainteresovani za patnje žrtava nasilja;

... Ne postoje dokazi da prikazivanje nasilja sa dobrim ili "legitimnim" ciljem može biti manje škodljivo za pojedinca ili društvo, nego prikazivanje nasilja sa zlim ciljem;

... Treba izbegavati i, u vreme kada najveći broj dece prati program, sasvim ukinuti prikazivanje opasnog ponašanja koje deca lako oponašaju, ukljućujući upotrebu oružja ili predmeta nadohvat ruke, na primer noževa... (NTK, 1991).

Televizija ce posebno prouciti kako da što više izbegne prikazivanje nasilja i to ne samo u tzv. redaksijskim programima nego i u okviru EPP blokova gde se nekriticki reklamiraju filmovi i video- klubovi, iskljućivo kroz scene grubog pa i nemotivisanog nasilja.

U pripremi i oceni programa uzeće se u obzir razlika u mogućim negativnim efektima pojedinacnih emisija i grubih scena u odnosu na celokupan program koji može dovesti do tzv. habituacije, tj. navikavanja. Mediji ce, dakle, nastojati da izbegnu i kumulativna nepovoljna dejstva na decu na koja ukazuju naucna istraživanja.

S obzirom na to da nas okružuje i realno nasilje i da postoji velika zasicenost mnogih, a pre svega informativnih emisija, scenama masakra odnosno njegovih posledica u našoj bivšoj zemlji, među doskora bliskim ljudima i narodima, mediji ce kriticki odrediti svoj donos prema ovim pojavama, zadržavajući informativnu vrednost priloga a ne ulazeci u ekspliciranje nasilja.

Uznemiravanje i osetljivost mladih

Clan 12

... Posebnu pažnju zahtevaju scene koje mogu uznemiriti malu decu. Dete - narocito emocionalno nestabilno dete - teže podnosi nesigurnost nego zreo covek. Nasilje, zloba i pretnje imaju mnogo razlicitih oblika - emocionalni, fizicki, verbalni. Scene

porodичnih sukoba, iako ne moraju biti praćene fizickim nasiljem, lako mogu izazvati strah i nesigurnosti;

... Rezultati istraŹivanja pokazuju da je socijalno i emotivno nesiguran pojedinac naroćito osetljiv, posebno u dobu adolescencije. Takode se zapaŹa da su ovakve individue sklone većoj zavisnosti od televizije. Mašta, kreativnosti i realizam televizije ne mogu se sputavati do te mere da opravdani zahtevi većine budu podrećeni ogranićenjima manjine. Ipak, civilizovano društvo vodi posebnu brigu o svojim slabijim ćlanovima... (NTK, 1991).

Mediji, posebno televizija, nastojace da najslabije i najnestabilnije ćlanove društva ne izlaŹu sadrŹajima koji mogu imati posebno frustrirajuće dejtvo.

Deca u programu i intervjui sa decom

Ćlan 13

Mediji mogu dati prostor na svojim stranicama ili u programima deci, uzimajući u obzir sve prethodne obaveze iz ovog Kodeksa koje se odnose na ocuvanje decjeg integriteta i njegovih prava na srećno i slobodno detinjstvo. O nastupu dece na programu treba postići saglasnost sa roditeljima (ili starateljima) i vaspitaćima odnosno predstavnicima institucija koje deca pohaćaju (šćole, klubovi, udruŹenja, i sl.).

... Svaki intervju sa decom zahteva posebnu paŹnju. Decu ne treba ispitivati o privatnim stvarima porodice, niti o stvarima koje mogu prevazilaziti njihovu sposobnost rasućivanja... (NTK, 1991).

Mediji će poštovati eventualne uslove i zahteve prosvetnih i vlasti koje brinu o deci u vezi sa pojavljivanjem dece u medijima, smatrajući da u odrećenim slućajevima nije dovoljan samo pristanak roditelja.

Dete se ne sme ukljućivati u medij ukoliko samo ne pristaje na to niti mu se moŹe nametati uloga koja mu ne odgovra.

Maloletni prestupnici

Ćlan 14.

... Pri izveštaju o intimnoj sferi treba odvagnuti javni interes za informacijama nasuprot interesa pojedinca na ocuvanju te intimne sfere;

... Izveštavanja o prekršajima mladih ne smeju da oteŹaju ili onemoguće njihovo ponovno ukljućivanje u društvo. Prezimena u takvim slućajevima treba skratiti... (Kodeks casti za austrijsko novinarstvo, 1988);

... Po Aktu o deci i mladima iz 1933. i 1966. godine, objaviti imena i adrese osoba mladih od 17 godina koje su ukljućene u sudski proces ili bilo koju informaciju sracunatu da se obelodani njihov identitet, moŹe biti prestup ukoliko sud tako odlući... (NTK, 1991).

Mediji su dužni da čuvaju integritet sve dece uključujući tu i maloletne prestupnike čijem se punom identitetu ne sme davati publicitet niti se na mediju mogu slobodno (neobavezno) interpretirati uzroci, posledice i struktura samog devijantnog ponašanja.

Devijantna ponašanja

Član 15.

... Posebno se mora voditi računa o programima za koje je verovatno da će ih gledati deca i mladi. Decji programi ne bi smeli da sadrže scene pušenja ili pijenja alkoholnih pica, ukoliko nemaju obrazovnu svrhu ili ukoliko to dramaturški koncept apsolutno ne zahteva;

... Droga, zavisnost od droge i njene posledice važne su teme televizijskog programa. Ali, mora se voditi računa da se izbegne utisak kako su droge uobicajena pojava... društva, posebno u programima privlačnim za decu i mlade osobe. Ista opreznost treba da se primeni i na prikazivanje novčanih zloupotreba i demonstracija svih radnji koje deca mogu lako oponašati... (NTK, 1991).

Deca se u medijima ne smeju izlagati prikazima devijantnog ponašanja niti primerima pušenja, konzumacije alkohola, uživanja droge i sl. koji mogu biti podsticajni ili pogodni za oponašanje. Posebno se licima za koja je svojstveno takvo ponašanje, ne mogu dodeljivati uloge heroja niti se precutno može takvo ponašanje prikazivati kao društveno prihvatljivo, bez obzira na njegovu eventualnu rasprostranjenost. U vreme koncentracije decjeg auditorija treba izbegavati i reportaže ili putopise sa ulica i trgova, ove ili neke druge zemlje, u kojima se naglašeno prikazuju takva ponašanja.

Jezik na mediju i deca

Član 16

... Neprirodan rečnik, uključujući profanosti, ne sme se koristiti u programima, posebno onima namenjenim deci;

... Uz to, svi programi koji će biti emitovani u ranim večernjim satima, i verovatno prateni u krugu porodice, moraju u potpunosti da poštuju Pravila za porodično gledanje... (NTK, 1991).

Dokazano je da mediji imaju ogroman uticaj na razvoj verbalizacije, na decji rečnik i stil pisanja i izražavanja. Mediji su svesni velike odgovornosti koju imaju u tom smislu i stoga će maksimalno nastojati da neguju pravilan i dobar jezički i govorni izraz, isključujući nekorektnosti na svakom planu, od fonetskog preko leksičkog do sintaksičkog i semantičkog. Narocito će paziti na rečnik u emisijama koje deca rado gledaju i kod junaka koji se lako podražavaju.

Ekonomska propaganda i deca

Clan 17.

Medii ce se u ovoj oblasti ponašati u duhu Kodeksa, uzimajući u obzir i druga odgovarajuća dokumenta kao što su Pravila ponašanja u oblasti ekonomske propagande namenjene deci (koja je usvojio Upravni odbor Medjunarodne trgovinske komore marta 1982. godine), ili Medjunarodni kodeks ponašanja u oblasti ekonomske propagande (MTK, 1986), Medjunarodni kodeks ponašanja u oblasti unapređenja prodaje (MTK, 1987), i sl. To se posebno odnosi na zloupotrebu prirodne lakovernosti dece ili nedostatka iskustva omladine i njihove lojalnosti, bez obzira da li je rec o proizvodima koji se prodaju ili daju besplatno.

Pravilo 1 pomenutog kodeksa za decu zahteva punu identifikaciju propagandne poruke u odnosu na ostale sadržaje u mediju.

Pravilo 2 nalaže izbegavanje podsticanja na nasilje ili druge radnje zabranjene zakonom i/ili suprotne pravilima društvenog ponašanja.

Pravilo 3 insistira da ekonomska propaganda ne sme da narušava važeće društveno - socijalne vrednosti, tako što ce sugerisati da jedino posedovanje ili korišćenje jednog određenog proizvoda može doneti detetu neku prednost ili korist fizickog, socijalnog ili psihološkog karaktera u odnosu na drugu decu njegovog doba, odnosno da ce neposedovanje takvog proizvoda imati suprotan efekat, kao i na tome da ekonomska propaganda ne dovodi u pitanje autoritet, odgovornost, mišljenje, stav i volju roditelja, uzimajući pri tom u obzir prihvacene društvene i socijalne vrednosti.

Pravilo 4 osujecuje bilo kakvu poruku koja bi mogla da ima za posledicu dovođenje dece u neku opasnu situaciju.

Pravilo 5 osujecuje podsticanje dece da nagovaraju druge osobe na kupovinu određenog proizvoda.

Pravilo 6 se odnosi na istinitost i zahteva da akcije ekonomske propagande ne znace prevaru dece u odnosu na dimenzije, vrednost, rok trajanja odnosno moguće korišćenja i druge realne karakteristike i osobine proizvoda koji predstavljaju predmet propagandne poruke.

Najzad, pravilo 7 odnosi se na cene nalažuci da nijedna akcija ekonomske propagande ne bi trebalo da dovede na pomisao da određeni proizvod može da bude dostupan bez problema svakom porodicnom budžetu.

... Deca se ne smeju prikazivati, izuzev pod odgovarajucim nadzorom odraslih, u kontaktu sa ili demonstrirajuci proizvod za koji se zna da bi mogao biti opasan po njih;

... Redakcija i reklamni agent treba posebno da budu oprezni kod televizijskih reklama koje se prikazuju za vreme ili vremenski blizu decjeg programa. Iskorišćavanje dece treba izbegavati. Reklame koje su namenjene deci ne treba ni na koji nacin da obmanjuju u pobledu mogucnosti i korisnosti proizvoda;

... Reklame, bilo da se daju uživo, snimljene na filmu ili traci u okviru programa pravljenih prvenstveno za decu ispod 12 godina, treba da budu jasno odvojene od programske grade na prikladan nacin;

... Identifikacija marke proizvodaca ili druga trgovacka praksa koja preterano cesto ponavlja naziv proizvoda nije podesna za programe namenjene prvenstveno deci;

... Poruke u vezi sa zdravljem, koje treba da budu utvrdene od strane lekara, ne treba upucivati prvenstveno deci;

... Nijedna licnost iz decjeg programa, ni lik iz crtanog filma, ne može se koristiti da saopštava reklamne poruke u okviru ili oko programskog termina u kome ta licnost ili lik iz crtanog filma redovno nastupa. Ova odredba se, takode, odnosi na najavu reklama kada ta najava sadrži prodajni primerak ili pohvalu proizvoda od strane licnosti iz programa ili lika iz crtanog filma... (SAD, 1976).

Poštujuci niz u svetu priznatih etickih pravila u oblasti ekonomske propagande, mediji ce izbegavati ponude svojih klijenata - oglašivaca u cijim se porukama deca instrumentalizuju a njihove potrebe, motivi i stavovi pojednostavljuju, iskrivljuju do devijantnog (npr. kada se radi o novcu, finansijskim transakcijama, akcionarstvu male dece koja ne razumeju o cemu je rec, o prenatraglašenoj motivisanosti za igre na sreću, i sl.).

Programi takmicenja i nagrada

Clan 18

... Nisu prihvatljivi programi u kojima se nagrada može osvojiti pukom srećom; uvek mora postojati element veštine. Bez prethodnog odobrenja NTK, deca mlada od 15 godina ne smeju ucestvovati u programima koji nude nagrade;

... Vrednosti nagrada za decu obicno ce biti znatno niže nego one ponudene odraslima... Veće svote namenjene deci mogu se opravdati samo dokazanom obrazovnom vrednošću i bice prihvacene samo u izuzetnim okolnostima... (NTK, 1991).

Deca se ne smeju kroz medije navoditi na uverenje da se veće svote novca i razlicite nagrade mogu osvojiti na veoma lak nacin i pukom srećom niti se deca mogu koristiti kao ucesnici u takvim programima (npr. da izvlace velike nagrade „iz šešira“) bez obzira da li se radi o decjim ili drugim programima i rubrikama. Takmicenje se ne sme odvijati po principu kocke i igara na sreću vec ono mora da afirmiše znanje, sposobnost ili veštinu ucesnika.

Vrednosti nagrada određuje redakcija uzimajuci u obzir iznose sredstava koji su potrebni deci za njihove uobicajene potrebe, a prednost ce se u takvim slucajevima dati nagradama u obliku knjiga, ucila, putovanja, korisnih i poucnih konfiguracija (od igracka do kompjutera).

Briga o duhu i slovu Kodeksa

Clan 19

Odbor za zaštitu prava deteta se obavezuje da ce podsticati medije i sve ostale ciniocce u društvu nadležne ili zainteresovane za decu, na poštovanje i unapredivanje duha i slova Kodeksa Deca i mediji; da ce podsticati i ucestovati u raspravama o primeni Kodeksa angažujući se i na druge nacine (npr. kroz posebne akcije, apele pa i proteste) u cilju medijske zaštite prava deteta; on ce pozivati medije na profesionalnu i eticku samodisciplinu u duhu Kodeksa; davati odgovarajuca tumacenja Kodeksa; saradivati sa drugim organizacijama koje brinu da se u društvu poštuju cetiri glavne kategorije decjih prava iz Konvencije o pravima deteta - preživljavanje, razvoj, zaštita i aktivno ucešce.

Prilog

Kodeks o zaštiti dece od politickih zloupotreba

PRIJATELJI DECE SRBIJE i Odbor za zaštitu prava deteta pozivaju SVE POLITICKE STRANKE SRBIJE da prihvate kodeks o zaštiti dece od politickih zloupotreba polazeci od:

- Konvencije o pravima deteta Organizacije ujedinjenih nacija,
- naše želje da svoj deci obezbedimo nesmetan razvoj, srecno i bezbrižno detinjstvo,
- najiskrenijeg uverenja da su deca najveca briga i najveca šansa svakog progresivnog društva,
- civilizacijskog zahteva da dete bude dete.

Dolepotpisane politicke organizacije Srbije usvajaju Kodeks o zaštiti dece od politickih zloupotreba

I. Ovim Kodeksom obavezujemo se da necemo:

- uclanjivati maloletnike (do 18 godina) u politicke stranke,
- organizovati bilo kakvo politicko i ideološko delovanje medju maloletnicima.

II. Ovim Kodeksom obavezujemo se da cemo našim aktivnostima i delovanjem nastojati da ukupno duhovno okruženje u kome rastu naša deca bude ispunjeno ljubavlju, poverenjem, tolerancijom, težnjom ka slobodi i napretku, poštovanjem prava svakog coveka - od dana njegovog rodenja.

III. Svaka politicka organizacija i stranka koja prekrši dogovorene norme ovog Kodeksa doci ce u sukob sa zakonom i sama snositi posledice moralne osude gradjana Srbije.

Za poštovanje deteta i detinjstva politicke stranke...